

מסורת המדרש
ג. ויקח אברהם כזה
שהוא טעון תניי
כאן-מו. פס"ד פליב
וחתמו ציון-ב. ילו"ש
כאן קא (כה"ע). א"ר
חנינא וכו' ורבנן אמרי
וכו' ראה תניי שם.

שנאמר (ישעיה כז, יג) 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' והשתחויו לה' בהר הקודש בירושלם' בית המקדש לא נבנה אלא בזכות השתחויה שנאמר (תהלים צט, ט) 'רוממו ה' אלהינו והשתחויו להר קדשו' המתים אינן חייין אלא בזכות השתחויה שנאמר (שם צה, ו) 'באו ונשתחוה ונכרעה נכרעה לפני ה' עשנו'.

ג. (ו) ויקח אברהם את עצי עלה פזה שהוא טוען צלוכו בכתפו.

ויקח בידו את האש ואת המאכלת אמר ר' חנינא למה נקראת ספיין מאכלת לפי שמכשר אוכלים ורבנן אמרי כל אכילות שישראל אוכלים פעולם הזה אינם אוכלים אלא בזכות אותה המאכלת.

לארצם שנאמר: 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ונאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחויו לה' בהר הקודש בירושלים, וכן מצאנו אשר — בית המקדש לא נבנה אלא בזכות השתחויה, שנאמר — בספר תהילים על הגאולה העתידה לבוא בהכנות הבית השלישי במהרה: 'רוממו ה' אלהינו והשתחויו להר קדשו' — על די ההשתחויה שתשתחויו לה' תזכו לעלות להר קדשו. (רז"י, ועיי רד"ל), וכן מצאנו אשר — המתים אינן חייין — לעתיד לבוא, לעת התחיה — אלא בזכות השתחויה — שישתחויו לה' על אשר בראם מחדש להחיותם לתחיה, שנאמר: 'באו ונשתחוה ונכרעה נכרעה לפני ה' עשנו' — 'עשנו' — עושה אתנו בריה חדשה הקמה לתחיה מחדש (ועיי רז"י, ועיי רש"י), והכל בזכות השתחויה שנשתחוה לפניו בקומנו לתחיה.

ג. 'ויקח אברהם את עצי העולה, וישם על יצחק בנו' — לא על החמור, שהשאירו מרחוק. הטעין את העצים להוליכם אל המקום, אלא רק 'על יצחק בנו' — העומד להיות הוא עצמו הקרבן הנשרף על עצים אלו, שכבש אברהם רחמיו לעשות ביצחק בנו, משפט ה' בשלימות, ונהג בו — כזה — שהוא נשפט לצליבה על העץ — שהוא — יוצא אל מקום הצליבה, כאשר הוא — טוען — ונושא על כתפו, בכל הדרך, את — 'צלוכו' — קורת עץ הצליבה — בכתפו (כמו שהיה נוהג בימי חכמי המשנה והגמרא במלכות הרומיים, וזהו הלשון 'יוצא בקולר' — יוצא מבית המשפט אל מקום התליה עם הקולר הטעון על כתפו, וכ"ז נעשה ביצחק לזכותו יותר ולכפול שכרו.

'ויקח בידו את האש ואת המאכלת' — לא אמר 'הסכין' אלא 'המאכלת' — אמר רבי חנינא: למה נקראת סכין — זו, ככל סכין של בית מטבחיים, העשויה לשחיטה והפשט וניתוח כהמה — 'מאכלת'? לפי שמכשר — מכשיר, ומכין את הבהמות, להעשות — אוכלים, וכפשוטו של מקרא, ורבנן אמרי: לכן קורא הכתוב רק סכין זו של אברהם שהלך לשחוט בה את יצחק בנו, בשם 'מאכלת', לומר כי — כל 'אכילות' — קבלות שכר של ישועות — שישראל

מסורת המדרש
ד. ויאמר יצחק וכו'
בא לו סנהדרין פט:
תנחומא כאן-כב.
תניי-מו, ילו"ש כאן ק
(כה"ע).

וילכו שניהם יחדו זה לעקד וזה לעקד זה לשחט וזה לשחט.

ד. (ד"ח) ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי בא לו סמאל אצל אבינו אברהם אמר לה סבא סבא אובדת לבך בן שנתן לך למאה שנה אתה הולך לשחטו אמר לו על מנת בן אמר לו ואם מנסה אותך יותר מפן את יכל לעמד (איו"ב ד, ב) 'הנסה דבר אליך תלאה' אמר לו ויתר על דין אמר לו למחר אומר לך שופך דם את חייב ששפכת דמו של בנך אמר לו על מנת בן וכיון שלא

אוכלים בעולם הזה, אינם אוכלים אלא בזכות אותה "המאכלת" — של אברהם, כלומר בזכות עקידת יצחק, ולכן היא נקראת כאן מאכלת, שהיא מאכלת שכר טוב לישראל.

"וילכו שניהם יחדיו" — "יחדיו" — זה — הולך — לעקוד — את בנו, וזה — הולך — ליעקד — בידו אביו, זה — הולך — לשחוט — את בנו, וזה — הולך — לישחט — בידו אביו, ואברהם שהיה יודע מה הוא הולך לעשות, היה הולך יחד עם יצחק בלב שלם ובטוח, כמו יצחק שלא ידע עדיין מכלום (רש"י עה"ת כאן).

ד. "ויאמר יצחק אל אברהם אביו, ויאמר אבי" — האריך הכתוב לספר שיצחק פנה אל אברהם בקריאה "אבי", ולא אמר "ויאמר יצחק" אל אברהם: "אבי" אלא האריך לכפול שתי פעמים "ויאמר", לומר לך כי בדרכם — בא לו "סמאל" — "הרשע, ראש כל השטנים (ד"ר יא, ס), "הוא שטן, הוא יצר-הרע, הוא מלאך-המות" (כ"ב ט"ז). — אצל אבינו אברהם אמר ליה: "סבא סבא אובדת לבך" — זקן זקן אבדת בינת לבך, ורוח שטות נכנסה בך לחשוב שה' צוה אותך לעשות כן, וכי זה רצון ה', אשר — "בן שניתן לך למאה שנה — אתה הולך לשחטו"? אמר לו — אברהם: "על מנת כן" — אף שהדבר אינו מובן להיות מעשה ישר וטוב, ציווי ה' הוא, ואני אעמוד בנסיון שלא להמרות פי ה', אמר לו — השטן לאברהם: "ואם — יהיה ה' — מנסה אותך יותר מיכן — בנסיון גדול מן הנסיון הזה, ואומר לך להמית עצמך, האם תהא — את (=אתה) יכול לעמוד — בכך, ולעשות רצונו? והרי יש גבול לכוחך לעמוד בנסיונות קשים, שהרי — "הנסה דבר אליך תלאה" (ועיי שם פשוטו של מקרא) — אם ינסה ה' לדבר ולצוות דבר אשר יפגע, "אליך", בנפשך, הרי תהעיק מלעמוד עוד בנסיון, ומה אתה הולך לעשות דבר זה, לשחוט את בנך, שאחריו יבוא נסיון קשה ממנו, להמית את עצמך, וכי לא נכון שתסרב כבר בנסיון זה? אמר לו — אברהם: "ויתר על דין" — ויותר על זה אני אתגבר ואשמע לעשות דבר ה', (ובאמת היה הנסיון הזה של שחיטת יצחק קשה וגדול אצלו מלהמית עצמו, שחיי יצחק היו יקרים לו מחייו, והשיב לשטן רק על פי איוולתו (פ"ח)), אמר לו — עוד, השטן, לאברהם: "וימה תעשה אם היום תשחוט את בנך, אבל — למחר — הקב"ה — אומר לך: "בדין של — שופך דם" את (=אתה) חייב, ששפכת דמו של בנך"? בהנחתו האיוולת הראשונה שאברהם טועה וסוגה בדמיון, חס ושלום, שוב — אמר לו — אברהם: "על מנת כן" — אני מקבל הדבר לעשותו כציווי ה'.

מסורת המדרש
בא לו אצל יצחק פס"ד
פמ"א (בחדוש
השביעי) ו- א' יראה לו
השה פדר"א פל"א.

הועיל ממנו כלום בא לו אצל יצחק אמר לו ברא
דעלובתא הולך הוא לשוחטף אמר לו על מנת פן אמר לו
אם פן כל אותן הפרגוזיות שעשת אמף לישמעאל שנאמיה
דביתה ירתא ואתה אינך מכניס בלבך פד לא תעול מלא
תעול פלגא הדא הוא דכתיב ויאמר יצחק אל אברהם
אביו אבי למה אבי אבי שתי פעמים כדי שיתמלא עליו
רחמים ויאמר הנה האש והעצים אמר לה יצף לההוא
גברא דיגער בה מפל מקום אלהים יראה לו השה פני
ואם לאו אתה השה לעלה פני וילכו שניהם יחדו זה
לעקד וזה לעקד זה לשחט וזה לשחט.

וכיון שלא הועיל - השטן למנוע - ממנו כלום - מלקיים דבר ה' - בא לו אצל
יצחק, אמר לו - ליצחק: "ברא דעלובתא" - בן-העלובה, שרה אמך, אשר "כמה תעניות
נתענית אמך עד שלא נולדת - כדי שתולד לה, והזקן הזה השטתה" (תנחו' וירא כב) הולך הוא
לשחטך - למגינת לב העלובה הזו, וכלי לשאול את פיה" (יפ"ת) ! אמר לו: "על מנת כן" -
"אף על פי כן לא אעבור על דעת יוצרי, ועל ציווי אבי" (תנחו' שם) ! אמר לו - טוב, השטן ליצחק:
"אם כן, כל אותן הפרגוזיות" - כל הדברים הטובים והנחמדים (רש"י כאן) - שעשת,
והכינה, אמך - בשבילך, חביב ביתה, מעתה - לישמעאל, שנאיה דביתה - שגוא הבית,
היו - ירותא - ירושה ואתה אינך מכניס בלבך - לחשוב שאין זה יתכן להיות דבר ה',
שהרי אמר לאברהם אביך לשמוע בקול שרה אמך לאמר (בראשית כא, ט): "גרש בן האמה הזאת", וצוהו
לאמר: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע" (יפ"ת) ! וזהו אשר בני אדם
אומרים: "כד לא תעול מילא - תיעול פלגא" - כאשר לא יכנס דבר שכנוע אל הלב
בשלימות תכנס מחציתו, וזה מה שהיה אז ליצחק, מטענת השטן, שחש לעורר את אביו לשאול שנית
בה' אם אמנם כן ציוהו (יפ"ת) - הדא הוא דכתיב - זהו שאמר הכתוב כאן: "ויאמר יצחק
אל אברהם אביו ויאמר אבי" - "ויאמר" ויאמר" - שתי פעמים לומר כי היו כאן שתי קריאות,
גם בקריאה הראשונה קרא לו: "אבי" ! וגם בקריאה השניה קרא לו שוב: "אבי" ! ואם כן - למה
- הוא קורא לו - "אבי אבי" - שתי פעמים? כדי שיתמלא עליו - אביו - רחמים
- רחמי אב על בן, שקריאה כפולה של "אבי אבי" מעוררת רחמים על בנו הקורא כן (ועי' רש"י כאן).
וכדי שיתעורר אברהם להרהר שנית על מעשהו, כאמור.

וזהו שהכתוב אומר: ויאמר: "הנה האש והעצים, ואיה השה לעולה? ויאמר: אלהים יראה לו
השה לעולה בני" - ופשוטו: שאברהם עונה ליצחק שיש לבטוח בה' שיומין להם, לכבודו, שה לעולה,
ומדרשו: "אלהים יראה לו" - כן - אמר לו - אברהם ליצחק: "יצף לההוא גברא
דיגער-ביה" - יפן ה' להביט בועף על השטן שיש לו לגעור עליו (והמליצה על שם הכתוב
(זכריה ג, ב): "יגער ה' בן השטן") על שהוא מסית את הבריות, ואותך, מלשמוע בקול ה', אבל כדי
להרגיע דעתו של יצחק אמר לו: "מכל מקום" - "אלהים יראה לו השה לעולה", ואמר:
"לעולה - בני" - כחוספת הקריאה "בני" בסוף הדיבור, לרמוז לו ולומר: "ואם לאו" - שלא
ימצא שם - אתה "השה לעולה בני" - אתה, בני, תהיה "השה" לעולה, ואמר הכתוב, שוב:

מסורת המדרש
ה' ויצחק היכן היה
פס"ד פמ"א (בחדוש
השביעי) ו- ירו"ש כאן
קא, כל מה שהיה א"א
עוקד ירו"ש שם, נחום
תקס"א, ע"ע תקו"ז תנינא
קלט.

ה. (ט) ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן
שם אברהם את המזבח ויצחק היכן היה אמר רבי לוי
נטלו והצניעו אמר דלא יזרוק ההוא דיגער בה אבן
ויפסלנו מן הקרבן.

ויבן שם אברהם את המזבח וגו' ויעקד את יצחק בנו
רבי חפני בר יצחק אמר כל מה שהיה אבינו אברהם
עוקד את יצחק בנו מלמטן היה הקדוש פרוף הוא כובש
שריהם של עובדי כוכבים מלמעלן ולא עשה אלא פיון
שהפליגו ישראל עצמן בימי ירמיהו אמר להם הקדוש
פרוף הוא מה אתם סבורים דאלין כפתיא קיימין שנאמר
(נחום א, י) 'כי עד סירים סבכים וכסבאם סבואים' פי עד
שרים סבוכים אלא 'כסבאם סבואים' אשתרוץ יתהון

"וילכו שניהם יחדיו" - לומר שאף שהבין יצחק את הרמז, מכל מקום הוסיף ללכת עם אביו
בלב אחד אתו, והלכו שניהם כאחד - זה לעקוד וזה ליעקד, זה לשחוט וזה לישחט - ואף
שידע כבר יצחק שהוא הולך ליעקד ולישחט בידי אביו - הלך אתו יחד בלב אחד.

ה. "ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים, ויבן שם אברהם את המזבח" -
שניהם הגיעו ובאו אל המקום, ובלב אחד, כנדרש למעלה (בסימן הקודם), ואילו בבנין המזבח עוסק רק
אברהם, וישאל השואל: ויצחק היכן היה - שלא השתתף בעסק בנין המזבח? אמר רבי לוי:
אברהם - נטלו - את יצחק - והצניעו - שם, במקום צנוע ומוסתר, כי - אמר -
בלבו: "יש לחשוש - דלא יזרוק ההוא דיגער ביה - שלא יזרוק עליו השטן, - אבן
ויעשנו בעל-מוס, ויפסלנו מן - התמימות לכשרות - הקרבן.

"ויבן שם אברהם את המזבח, ויערוך את העצים, ויעקד את יצחק בנו" - "את"
לרבות (כדלעיל נג, טו, עיי"ש), ולומר כי עם יצחק נעקדו עוד נעקדים, ומי הם - רבי חפני בר יצחק
אמר: כל מה שהיה אבינו אברהם עוקד - והולך - את - אביו - יצחק בנו מלמטן
- כאן על המזבח - היה הקב"ה כובש - ואוסר - שריהם - העליונים, כח - של
- "אומות העולם" (כגירסת המדרש מצונורת) - עובדי-כוכבים, מלמעלן - במקומם בשמים,
ולא עשה - ה' כן לעולם, שישארו כבולים לעד ולא ישלטו בישראל - אלא, כיון שהפליגו
- והרחיקו - ישראל את עצמן - מלעבוד את ה' - בימי ירמיהו - הנביא, קרוב
לחורבן הבית הראשון, שהתירו מעליהם את "הכבלים" מלהיות עובדי ה', והלכו לעבוד אלהים-אחרים
- אמר להם הקב"ה - בידי הנביא ירמיהו: "מה אתם סבורין - דאלין כפתיא קיימין"
- שאלו הכבלים הכופתים את אומות העולם משלוט בכס קיימים לעולם, אף כשאתם מתירים
- כבליכם ממנו?! וזהו - שנאמר: "כי עד סירים סבוכים וכסבאם סבואים, אכלו קש יבש
מלא" - (פשוטו של מקרא עיי"ש במפרשים) ומדרשו: "סירים" - "שרים", וכמו - "כי עד שרים
סבוכים", וכלומר: וכי לעד יהיו השרים שלמעלה קשורים וכבולים, שלא יהיו העמים שולטים בכס!